

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

COVID-19 เป็นโรคอุบัติใหม่ซึ่งมีจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดเริ่มที่มณฑลหูอัน สาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2562 และได้แพร่ระบาดไปในหลายประเทศทั่วโลก ทำให้องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้เป็นโรคระบาดใหญ่ (Pandemic) เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563

จากการรวบรวมสถิติสถานการณ์การติดเชื้อ COVID-19 พบว่า ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 ทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อรวม 83,135,180 คน เสียชีวิต 1,813,389 คน ในขณะที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้ติดเชื้อ 6,690 คน เสียชีวิต 61 คน¹ หนึ่งปีต่อมา จำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วดังจะเห็นได้จากสถิติ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 สถานการณ์ผู้ติดเชื้อทั่วโลกมียอดรวมสะสมจากปี 2563 รวม 286,858,755 คน มีผู้เสียชีวิตรวม 5,445,958 คน (ร้อยละ 1.90)²

COVID-19 ที่ระบาดในประเทศไทยมีหลายระลอก ระลอกแรก เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม 2563 เมื่อประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่พบผู้ป่วยยืนยันโควิด-19 รายแรกนอกประเทศจีน³ การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือน ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางมาจากหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น จนเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่าพบผู้ป่วย ซึ่งเป็นคนขับรถแท็กซี่ติดเชื้อจากการแพร่เชื้อในประเทศเป็นครั้งแรก จำนวนผู้ป่วยยังมีน้อยโดยมีผู้ป่วยยืนยัน 40 รายเมื่อสิ้นเดือนกุมภาพันธ์ 2563 แต่จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม 2563 ซึ่งมีการระงับสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันชกมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2563 ผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมา

¹ อีเวททสถานการณ์ 'โควิด-19', สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/914774>

² ศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19. สถานการณ์ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 วันที่ 31 ธันวาคม 2564. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2565 จาก https://media.thaigov.go.th/uploads/public_img/source/311264.pdf

³ Cheung, Elizabeth (13 January 2020). "Thailand confirms first case of Wuhan virus outside China". South China Morning Post.

รัฐบาลได้ ปลายเดือนมีนาคม 2563 รัฐบาลมีคำสั่งให้สถานที่สาธารณะและธุรกิจ ห้างร้านในกรุงเทพมหานครปิดทำการ และประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน มีผลตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 ห้ามออกนอกเคหะสถานยามวิกาล ตั้งแต่คืนวันที่ 3 เมษายน 2563 พระราชกำหนด สถานการณ์ฉุกเฉินยังสั่งจำหน่ายสุราชั่วคราวและให้ประชาชนชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด และเปิด สถานศึกษาในเดือนสิงหาคม 2563

ระลอกที่สอง เริ่มพบเมื่อต้นธันวาคม 2563 จากชาวเมียนมาร์ที่ข้ามแดนท่าขี้เหล็ก อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย และอำเภอมะนัง จังหวัดตาก และจากคนไทยที่ทำงานในบ่อน การพนันฝั่งเมียนมาร์ที่ลักลอบเข้าประเทศโดยไม่ยอมกักตัว และมีการไปเที่ยวพักผ่อนที่บ่อน บางคนมาไกลถึงกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม ทั้งคนไทยและคนเมียนมาร์ที่ลักลอบข้ามแดนนั้น มีจุดร่วม เดียวกันคือ ผ่านขบวนการค้าแรงงานเถื่อนเพื่อหลบหลีกกฎหมาย แล้วผลกระทบก็ปรากฏขึ้น เมื่อพบ ผู้ติดเชื้อจำนวนมากที่ตลาดกุ่มมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2563 โดยจุดเริ่ม จากแรงงานเมียนมาร์ ในสัปดาห์ต่อมาเพียงสัปดาห์เดียว พบผู้ติดเชื้อนับร้อยคนต่อวัน ข้อมูลศูนย์ บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เมื่อ 25 ธันวาคม 2563 เปิดเผยว่า แรงงานเมียนมาร์ติดเชื้อรวมมากกว่า 1,300 คน แพร่ระบาดไป 31 จังหวัด

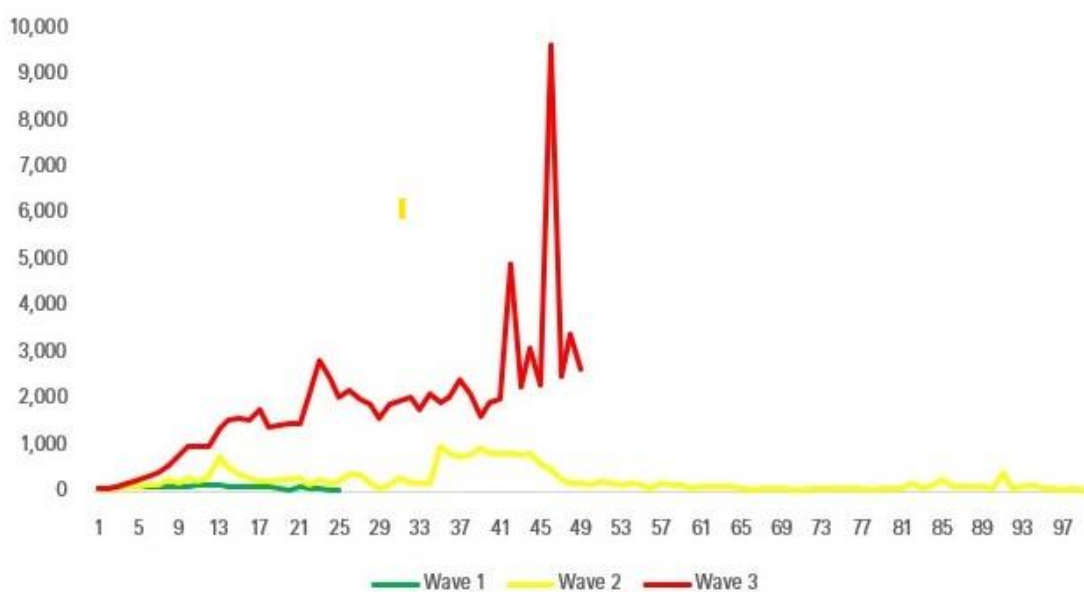
ถัดมาวันที่ 28 ธันวาคม 2563 สมุทรสาครพบติดเชื้อรวมกว่า 1,500 คน พร้อมลุกลาม ไป 45 จังหวัด และกระจายตัวเป็นหย่อมๆ ทั่วทุกภาค โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ๓ ติดเชื้อรวมมากที่สุด 108 คน นครปฐม 53 คน สมุทรปราการ 27 คน อย่างไรก็ตาม ยังไม่นับการแพร่ระบาดเชื้อในบ่อน การพนันจังหวัดระยองที่พบรวม 92 คนในช่วงเวลา 3 วันเท่านั้น

สมุทรสาคร จึงเป็นพื้นที่สีแดงถูกจัดเป็นศูนย์กลางการระบาดโควิด-19 รอบสอง ซึ่งข้อมูลจากสภาอุตสาหกรรมระบุว่า สมุทรสาครมีโรงงาน 6,082 โรง มีจำนวนแรงงาน 345,284 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานต่างด้าวมากถึง 233,071 คน ซึ่งจะมีผู้ติดเชื้ออีกมากที่ยังตรวจไม่พบ แม้จังหวัดมีมาตรการล็อกดาวน์ตัวเอง ปิดโรงเรียนและสถานที่แหล่งรวมตัวคนหมู่มาก ทำให้เกิดผล กระทบในด้านเศรษฐกิจ การค้าขาย ขณะที่จังหวัดข้างเคียงยังห้ามคนสมุทรสาครเข้าพื้นที่อีกด้วย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 ได้กลับมาแพร่ระบาด อย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นระลอกที่สาม ซึ่งเริ่มมีสถิติการติดเชื้อที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2564 จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดในผับเขตทองหล่อ และเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการแพร่ระบาด

ระลอกที่สอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคในกลุ่มแรงงานต่างด้าว ในช่วงระหว่างวันที่ 19 ธันวาคม 2563 จนถึงวันที่ 1 เมษายน 2564 ซึ่งจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ได้มีตัวเลขที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ⁴

เมื่อเปรียบเทียบสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นในระลอกที่ 3 เทียบกับระลอกที่ 1 และ 2 จะพบว่าการแพร่ระบาดในรอบที่ 3 มีความรุนแรงที่มากกว่าอย่างมาก โดยในรอบที่ 1 นั้นเกิดขึ้นในช่วงช่วงวันที่ 18 มีนาคม 2563 และลดลงอย่างมีนัยสำคัญในวันที่ 12 เมษายน 2563 รวมเป็นเวลา 25 วัน โดยมีจุดสูงสุดอยู่ที่การติดเชื้อต่อวันที่ 188 ราย สำหรับการแพร่ระบาดระลอกที่ 2 เกิดขึ้นเป็นเวลา 103 วัน และมีจำนวนผู้ติดเชื้อรายวันสูงสุดที่ 959 ราย แต่สำหรับการแพร่ระบาดในรอบที่ 3 นี้ ได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2564 จนถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2564 ก็ยังคงมีจำนวนผู้ติดเชื้อในระดับสูง โดยตัวเลขผู้ติดเชื้อรายวันสูงสุดอยู่ที่ 9,635 ราย ในขณะที่จำนวนผู้ติดเชื้อ ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2564 ยังอยู่ที่ 2,636 ราย

รูปที่ 1: สถิติผู้ติดเชื้อรายใหม่ (ราย)

ที่มา: สถิติจากกรมควบคุมโรค (ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2564)

การแพร่ระบาดของ COVID-19 ยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลของกรมควบคุมโรค ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2564 พบผู้ติดเชื้อสะสม 597,287 ราย เป็นผู้ป่วยรายใหม่ 18,912 คน เสียชีวิต 4,857 ราย⁵

⁴ TDRI (2564). การแพร่ระบาดระลอก 3 สถานการณ์ ผลกระทบและทางออกเชิงนโยบาย สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2565 จาก <https://tdri.or.th/2021/05/covid-119/>

การระบาดของ COVID-19 ในประเทศไทย เข้าสู่จุดวิกฤติที่สุด เมื่อมีการแพร่ระบาดของ COVID-19 สายพันธุ์ใหม่-“เดลตา” ทำให้มีผู้ติดป่วยรายใหม่ประจำวันนับหมื่นคน เสียชีวิตใกล้หลักร้อย ระบบสาธารณสุขรับไม่ไหว เตียงผู้ป่วยไม่พอ ต้องให้ผู้ป่วยไม่หนักกักตัวที่บ้าน ทำให้รัฐบาลต้องใช้มาตรการล็อกดาวน์อีกครั้ง และเป็นครั้งสำคัญที่จะมีผลต่อเสถียรภาพรัฐบาลด้วย

โดยภายหลังจากการประชุมศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ COVID-19 นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้อำนวยการ ศบค. ได้ขยายระยะเวลาการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินต่อไปอีก 2 เดือน ทุกเขตพื้นที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2564 โดยมาตรการที่ออกมาในครั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักคิดจำกัดการเคลื่อนย้ายการรวมกลุ่มของบุคคลเฉพาะพื้นที่

กำหนดเวลาการออกนอกเคหสถาน ควบคุมไปกับมาตรการเร่งรัดด้านการป้องกันโรค การฉีดวัคซีนการควบคุมโรค การรักษาพยาบาล รวมทั้งการเยียวยาให้เร็วที่สุด โดยพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด หรือ สีแดงเข้ม ยังเป็น 10 จังหวัด คือ กทม. นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พื้นที่ควบคุมสูงสุด หรือสีแดง 24 จังหวัด หรือสีส้ม 25 จังหวัด สีเหลือง 18 จังหวัด

สำหรับพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดทั้ง 10 จังหวัด จะห้ามการเดินทางที่ไม่จำเป็น, ห้ามออกนอกเคหสถาน ในเวลา 21.00-04.00 น. ยกเว้นกรณีเจ็บป่วยต้องไปรักษาพยาบาล กรณีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ขึ้น บังคับใช้ 14 วัน หรือจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น พร้อมปิดห้าง - ร้านสะดวกซื้อ 2 หมู่ หยุดบริการขนส่งสาธารณะ 3 หมู่ ห้ามรวมกลุ่มเกิน 5 คน ไม่ให้เดินทางข้ามจังหวัด ยกเว้นจำเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกตั้งด่านสแกนคนเข้า-ออกพื้นที่ตั้งแต่ 6 โมงเช้าวันเสาร์ เป็นต้น มาตรการคุมเข้มดังกล่าว กระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทุกสาขาอาชีพและส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องหยุดชะงักอีกครั้ง

การระบาดของโควิดตั้งแต่ต้นปี 2563 ส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชนเดือดร้อนแสนสาหัสอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบด้านสุขภาพจิต ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข แสดงให้เห็นว่าปี 2563 อัตราการฆ่าตัวตายของคนไทยเพิ่มขึ้น จาก 6.64 คน ต่อประชากร 1 แสนคน ในปี 2562 เป็น 7.37 คน ต่อประชากร 1 แสนคน ในปีที่แล้ว และสูงกว่าค่าเฉลี่ยช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

⁵ กรมควบคุมโรค โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สืบค้นเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2564 จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>

ผลกระทบด้านการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ระบุว่าปีการศึกษา 2564 มีเด็กหลุดจากระบบการศึกษาแล้ว 6,568 คน พบหลายครอบครัวยากจนเฉียบพลัน และคาดว่าสิ้นปีการศึกษา 2564 จะมีเด็กหลุดจากระบบการศึกษากว่า 65,000 คน

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ประชาชนจำนวนมากประสบกับภาวะรายได้ลดลงอย่างกะทันหัน ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลงและมีหนี้สูงขึ้น ช่วง 1 ปีที่ผ่านมา คริวเรือนไทยมีหนี้เพิ่มขึ้นประมาณ 500,000 ล้านบาท จาก 13,489,333 ล้านบาท (79.8% ต่อ GDP) ในไตรมาส 4 ปี 2562 กลายเป็น 14,020,730 ล้านบาท (89.3% ต่อ GDP) ในไตรมาส 4 ปี 2563

ส่วนการจ้างงาน ช่วงต้นปี 2564 ธนาคารแห่งประเทศไทยประเมินว่าโควิด-19 ส่งผลให้มีคนตกงาน เสี่ยงตกงาน และเสมือนว่างงาน รวมกันประมาณ 4,700,000 คน อย่างไรก็ตาม การประเมินดังกล่าวยังไม่รวมผลกระทบจากโควิดระลอก 3

วิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เป็นปรากฏการณ์ที่สิ้นสะเทือนทุกมิติเชิงสังคมและเศรษฐกิจในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศเกิดใหม่ทางเศรษฐกิจ (Emerging market) อย่างประเทศไทย ซึ่งมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยังอ่อนไหว โดยก่อนหน้าการเข้ามาของไวรัสโควิด-19 ทั่วโลกกำลังประสบปัญหาประชากรวัยแรงงานไร้งานทำและกำลังเข้าสู่ภาวะตกงาน กองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF (International Monetary Fund) ได้เปิดเผยสถิติจำนวนประชากรตกงานหรืออยู่ในภาวะไร้งานทำทั่วโลกในปี 2019 ว่ามีค่าเฉลี่ยประมาณ 4.9% โดยประเทศไทยมีอัตราประชากรที่ไม่มียานทำ 1.2% ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลก แต่อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ไม่มียานทำทั่วโลก กลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2012 โดยในขณะนั้น ประเทศไทยมีอัตราการว่างงานอยู่ที่ 0.7% ในขณะเดียวกัน องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization; ILO) ได้ทำการประเมินผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาไว้ว่า ในกรณี bad case พบว่าจะมีแรงงานจำนวนกว่า 25 ล้านตำแหน่งที่ต้องหายไปจากตลาดแรงงาน และในกรณี Worst case จะมีผู้ตกงานทันทีจำนวนถึง 188 ล้านตำแหน่งเนื่องจากการไวรัสโคโรนา⁶

เชื้อไวรัสโควิด-19 ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วเป็นผลให้ทุกประเทศที่ได้รับผลกระทบทั่วโลกต้องประกาศใช้มาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social distancing) อย่างฉุกเฉิน และสำหรับประเทศไทย ได้ออกมาตรการการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ด้วยการออกพระราชกำหนดฉุกเฉินโดยมีคำสั่งปิด ห้าง ร้าน และบริการหลายส่วน ยกเว้นแต่ร้านค้าที่เกี่ยวข้อง

⁶ ILO. (2020). COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563, จาก <https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/lang--en/index.htm>

กับการอุปโภคและบริโภค ทำให้ธุรกิจขนาดเล็กจำนวนมากต้องหยุดกิจการชั่วคราว และส่งผลให้แรงงานนอกระบบที่ทำงานในสถานที่นั้นๆ ต้องกลายเป็นผู้ตกงาน

กล่าวสำหรับแรงงานนอกระบบ นับเป็นกลุ่มแรงงานขนาดใหญ่ของประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแรงงานนอกระบบในไตรมาสที่ 3 (เดือนกรกฎาคม-กันยายน) พ.ศ. 2562 พบว่าในจำนวนผู้มีงานทำทั้งสิ้น 37.5 ล้านคนเป็นคนที่ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองหรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงานคือแรงงานนอกระบบซึ่งมีอยู่ประมาณ 20.4 ล้านคนหรือร้อยละ 54.3 และที่เหลือเป็นแรงงานในระบบ 17.1 ล้านคนหรือร้อยละ 45.7⁷

รายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ระบุว่า เมื่อพิจารณาตามเพศพบว่าแรงงานนอกระบบเป็นเพศชาย 11.4 ล้านคนหรือร้อยละ 55.7 และเพศหญิง 9.0 ล้านคน หรือร้อยละ 44.3 แรงงานนอกระบบทำงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดร้อยละ 34.9 รองลงมาเป็นภาคกลางร้อยละ 23.4 ภาคเหนือร้อยละ 20.9 ภาคใต้ร้อยละ 14.0 และกรุงเทพมหานครมีแรงงานนอกระบบน้อยที่สุดร้อยละ 6.8

แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประมาณ 11.9 ล้านคนหรือร้อยละ 58.3 รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา 6.5 ล้านคนหรือร้อยละ 31.7 และระดับอุดมศึกษา 2.0 ล้านคนหรือร้อยละ 9.7 จะเห็นได้ว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาในระดับที่ไม่สูงนักเมื่อเทียบกับแรงงานในระบบ

เมื่อพิจารณาถึงประเภทการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจพบว่าแรงงานนอกระบบมากกว่าครึ่งหนึ่ง ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมโดยมีจำนวนถึง 11.5 ล้านคน หรือร้อยละ 56.4 รองลงมาทำงานอยู่ในภาคการค้า (การขายส่งการขายปลีก) ร้อยละ 33.1 และการบริการ (ซ่อมแซมยานยนต์รถจักรยานยนต์ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน) ร้อยละ 16.1 สาขาที่พักแรมและบริการด้านอาหารร้อยละ 8.8 สาขาการผลิตร้อยละ 6.0 ที่เหลือเป็นอุตสาหกรรมอื่นๆ

แรงงานนอกระบบเป็นผู้มีปัญหา 6.2 ล้านคนหรือร้อยละ 30.4 ของแรงงานนอกระบบทั้งปัญหาจากการทำงานที่แรงงานนอกระบบต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือมากที่สุดคือปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนร้อยละ 53.5 รองลงมาเป็นงานที่ทำไม่ได้รับการจ้างอย่างต่อเนื่องร้อยละ 15.3 และการทำงานหนักร้อยละ 13.9 ที่เหลือเป็นอื่นๆ เช่น ไม่มีสวัสดิการไม่มีวันหยุดทำงานไม่ตรงเวลาปกติชั่วโมงทำงานมากเกินไป และลาพักผ่อนไม่ได้เป็นต้น สำหรับปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงานที่แรงงานนอกระบบประสบมากที่สุด คือ อิริยาบถในการทำงาน (ไม่ค่อยได้เปลี่ยนลักษณะท่าทางในการทำงาน) ร้อยละ 41.4 มีฝุ่นควันกลิ่นร้อยละ 23.2 และมีแสงสว่างไม่เพียงพอร้อยละ 9.8 ปัญหา

⁷ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). ผลการสำรวจแรงงานนอกระบบในไตรมาสที่ 3 (เดือนกรกฎาคม-กันยายน) พ.ศ. 2562.

ความไม่ปลอดภัยในการทำงานส่วนใหญ่ได้รับสารเคมีร้อยละ 52.1 เครื่องจักรเครื่องมือที่เป็นอันตราย ร้อยละ 17.0 และได้รับอันตรายต่อระบบหู / ระบบตา ร้อยละ 5.1

ในขณะที่แรงงานนอกระบบมีปัญหาที่หนักหน่วงรุนแรงในทุกมิติอยู่แล้ว ก็ถูกซ้ำเติมจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลภาวะการทำงาน ของประชากรอย่างต่อเนื่องทุกเดือน พบว่าในเดือนธันวาคม 2562 มีจำนวนผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน 38.21 ล้านคน โดยเป็นผู้มีงานทำ 37.66 ล้านคน ผู้ว่างงาน 3.67 แสนคน และผู้รอฤดูกาลทำงาน 1.79 ล้านคน ในจำนวนผู้มีงานทำ 37.66 ล้านคนนี้ ร้อยละ 43.69 เป็นแรงงานในระบบประกันสังคม มาตรา 33, 39, 30 จำนวน 16.45 ล้าน โดยอีกร้อยละ 56.31 หรือ มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้มีงานทำ ทั่วประเทศ คิดเป็นจำนวนประมาณ 21.21 ล้านคน คือแรงงานนอกระบบ

แรงงานนอกระบบในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้รับผลกระทบมากที่สุด จากการสำรวจ แรงงานนอกระบบ 2562 สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีแรงงานนอกระบบ ร้อยละ 26.3 หรือจำนวนประมาณ 2.13 ล้านคน กลุ่มแรงงานที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอีกหนึ่งกลุ่ม คือกลุ่มอาชีพพนักงานบริการในร้านค้าและตลาด ซึ่งมีจำนวนถึง 7.75 ล้านคน⁸

การเกิดขึ้นของโควิด-19 นับเป็นฝันร้ายต่อภาคแรงงานและเศรษฐกิจของประเทศไทยที่คาดการณ์จำนวนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างฉับพลันถึงประมาณ 9.88 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่ม แรงงานนอกระบบและแรงงานที่อยู่ในภาคบริการในร้านค้าและตลาด ในขณะเดียวกันมาตรการ ช่วยเหลือและเยียวยาจากภาครัฐ ที่จะโอบอุ้มผู้ได้รับผลกระทบในขณะนี้ รองรับแรงงานนอกระบบ เพียงแค่ 3 ล้านคนเท่านั้น นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงแรงงานในระบบที่ได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้าง หรือปรับอัตราการเงินเดือน

ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดระยะแรกของโควิด-19 รัฐบาลได้ออกมาตรการ ช่วยเหลือในระลอกที่ 1 เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2563 แต่หลังจากนั้น สถานการณ์การระบาดรุนแรงขึ้น อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คณะกรรมการโรคติดต่อระดับจังหวัดของกรุงเทพฯ และปริมณฑล ออกประกาศปิดสถานที่และสถานประกอบการ 26 ประเภทเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2563 ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการและลูกจ้างจำนวนมาก ในช่วงปลายวันที่ 24 มีนาคม 2563 คณะรัฐมนตรีจึงได้แถลง มาตรการดูแลและเยียวยาผู้ที่ได้รับกระทบจากวิกฤติการณ์ระบาดเชื้อโควิด-19 โดยหวังว่าจะช่วยเหลือ กลุ่มแรงงานลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม

⁸ ILO. (2020). COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563, จาก <https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/impacts-and-responses/lang-en/index.htm>

สำหรับมาตรการระลอกนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ มาตรการช่วยเหลือผู้ประกอบการ และมาตรการช่วยเหลือแรงงานลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราวและอาชีพอิสระ สรุปได้ดังนี้

มาตรการเยียวยาสำหรับกลุ่มแรงงานทั้งในและนอกระบบ ประกอบด้วย 8 มาตรการหลัก ได้แก่

1. สำหรับกลุ่มแรงงาน ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ระบบประกันสังคม แต่ได้รับผลกระทบจากการสั่งปิดกิจการชั่วคราว ที่เสี่ยงต่อการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จะได้รับการสนับสนุนเงินคนละ 5,000 บาทต่อเดือนเป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยกลุ่มนี้มีจำนวนราว 3 ล้านคน โดยสามารถเข้าไปลงทะเบียนได้ที่ www.เราไม่ทิ้งกัน.com โดยระบุหลักฐาน ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลนายจ้าง โดยคาดว่าจะเริ่มได้ภายในวันที่ 28 มีนาคม 2563 และจะได้รับเงินเยียวยาผ่านระบบพร้อมเพย์ (PromptPay) หรือ โอนเข้าบัญชีธนาคารซึ่งหลังจากการแถลงมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว มีผู้เข้าไปลงทะเบียนขอรับเงินช่วยเหลือแล้วกว่า 22 ล้านคน สำหรับกลุ่มที่อยู่ในระบบประกันสังคมจะได้รับสิทธิเพิ่มกรณีว่างงานร้อยละ 50 ของค่าจ้าง จากกรณีที่นายจ้างไม่ให้ทำงาน รับเงินไม่เกิน 180 วัน หรือ กรณีรัฐสั่งหยุด จะรับเงินไม่เกิน 90 วัน

2. สินเชื่อพิเศษรายละ 50,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ย 0.35% ต่อเดือน โดยต้องมีหลักประกัน รัฐบาลกันงบไว้สำหรับมาตรการนี้เป็นจำนวน 20,000 ล้านบาท

3. สินเชื่อฉุกเฉิน 10,000 บาท ต่อราย ในอัตราดอกเบี้ย 0.1% ต่อเดือน โดยไม่ต้องมีหลักประกัน กรอบวงเงินรวม 40,000 ล้านบาท

4. สำนักงานธนาคุณเคราะห์ รับจํานําดอกเบี้ยต่ำ โดยคิดดอกเบี้ยจากประชาชน ในอัตราไม่เกินร้อยละ 0.125 ต่อเดือน รวมเป็นวงเงินที่เตรียมสนับสนุน 2,000 ล้านบาท

5. การยืดระยะเวลาการเสียภาษีบุคคลธรรมดาออกไปเป็นเดือนสิงหาคม 2563

6. ปรับเพิ่มวงเงินลดหย่อนค่าเบี้ยประกันสุขภาพจาก 15,000 บาท เป็น 25,000 บาท

7. ยกเว้นเงินได้สำหรับค่าเสียงภัยให้บุคลากรทางการแพทย์

8. การฝึกอบรม เพิ่มทักษะอาชีพ หรือจัดกิจกรรมเพื่อสังคมรวมถึงนักศึกษาที่ยังหางานไม่ได้รวมถึงขยายฝึกอบรมผ่านภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

สำหรับมาตรการเยียวยาผู้ประกอบการประกอบด้วย 7 มาตรการหลัก ได้แก่

1. ให้สินเชื่อรายย่อยไม่เกิน 3 ล้านบาทต่อราย ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ใน 2 ปี แรก โดยธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแลในวงเงินสินเชื่อรวม 10,000 ล้านบาท

2. ขยายระยะเวลาในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลออกไป เช่น ก.ง.ด. จากเดิมภายในเดือน พ.ค. ไปเป็นภายใน 31 ส.ค. 2563 และ ก.ง.ด. 51 จากเดิมในเดือน ส.ค. ขยายออกไปภายใน 30 ก.ย. 2563

3. ยึดการเสียภาษีสรรพสามิตให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน เป็นระยะเวลา 3 เดือน

4. เลื่อนกำหนดเวลายื่นแบบและชำระภาษีทุกประเภทเป็นระยะเวลา 1 เดือน

5. ยกเว้นอากรขาเข้าสินค้าที่ใช้รักษาโรคและป้องกันโรคโควิด-19 เป็นระยะเวลา 6 เดือน ถึงช่วง ก.ย. 2563

6. เลื่อนการยื่นแบบภาษีและชำระภาษีสถานบริการออกไปอีก 3 เดือน ตั้งแต่ 1 มี.ค. - 31 พ.ค. 2563 โดยให้เสียภาษี 15 ก.ค. 2563 แทน

7. ยกเว้นภาษีและลดค่าธรรมเนียมการปรับปรุงโครงสร้างหนี้

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563 เวลา 06.00 น. รัฐบาลได้เปิดให้ลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์คนละครึ่ง.com สำหรับโครงการ ‘คนละครึ่ง’ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับฐานราก โดยรัฐบาลจะร่วมจ่าย 50% ผู้ค้าที่เข้าร่วมโครงการมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นกิจการประเภทร้านอาหาร เครื่องดื่ม สินค้าทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อย ที่ไม่ได้จดทะเบียนในรูปแบบนิติบุคคล และไม่ใช่วัฒนการพาณิชย์ที่เป็นธุรกิจเฟรนไชส์ โดยภาครัฐร่วมจ่ายค่าอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าทั่วไปผ่านฝ่ายของผู้ซื้อร้อยละ 50 โดยไม่เกิน 150 บาทต่อคนต่อวัน หรือไม่เกิน 3,000 บาทต่อคน โดยใช้จ่ายผ่านแอปเปาตังค์ ตลอดระยะเวลาโครงการ เป็นวงเงินรวม 30,000 ล้านบาท

นายลวรรณ แสงสนิท ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของมาตรการดูแลและเยียวยาแรงงานลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคม” ซึ่งได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ประกอบด้วย

1. มาตรการชดเชยรายได้แก่แรงงานลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคมหรือผู้ได้รับผลกระทบอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือเยียวยาให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวที่ได้รับผลกระทบจากการหยุดประกอบกิจการของสถานประกอบการที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีคนแออัด เบียดเสียด ง่ายต่อการแพร่เชื้อ เช่น สนามมวย สนามกีฬา ผับ สถานบันเทิง โรงแรมหรู นวดแผนโบราณ สปา ฟิตเนส สถานบริการอื่น ๆ เป็นต้นหรือผู้ได้รับผลกระทบอื่น ๆ ทั้งนี้ ไม่รวมผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่มีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขการได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานจากสำนักงานประกันสังคม ไม่รวมข้าราชการและข้าราชการบำนาญ และไม่รวมเกษตรกร (กลุ่มเกษตรกรได้รับความช่วยเหลืออื่น ๆ จากรัฐบาลอยู่แล้ว)

ทั้งนี้ ธนาคารกรุงไทย (KTB) จะเป็นผู้รับลงทะเบียนเข้าร่วมมาตรการเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 3 ล้านคน โดยการสนับสนุนเงินช่วยเหลือรายละ 5,000 บาทต่อเดือน เป็นระยะเวลา 3 เดือน (เมษายน - มิถุนายน) ผ่านการลงทะเบียนแสดงความจำนงตรวจสอบคุณสมบัติและการโอนเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

เช่น PromptPay) ตามเลขบัตรประจำตัวประชาชน โอนเข้าบัญชีธนาคาร กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ส่วนวิธีการขอรับความช่วยเหลือจะเป็นไปตามแนวทางที่กระทรวงการคลังกำหนด

2. โครงการสินเชื่อฉุกเฉิน เพื่อเพิ่มสภาพคล่องชั่วคราวในการดำรงชีวิตแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 โดยไม่จำเป็นต้องมีหลักประกัน โดยธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สนับสนุนสินเชื่อวงเงินรวม 40,000 ล้านบาท (ธนาคารออมสิน 20,000 ล้านบาท และธ.ก.ส. 20,000 ล้านบาท) วงเงินต่อรายไม่เกิน 10,000 บาท คิดอัตราดอกเบี้ยคงที่ไม่เกิน 0.10% ต่อเดือน ระยะเวลากู้ไม่เกิน 2 ปี 6 เดือน ปลอดชำระเงินต้น และดอกเบี้ย 6 เดือนรับคำขอสินเชื่อถึงวันที่ 30 ธ.ค.63

3. โครงการสินเชื่อพิเศษเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มสภาพคล่องชั่วคราวในการดำรงชีวิตแก่ประชาชนที่มีรายได้ประจำ โดยมีหลักประกัน โดยธนาคารออมสินสนับสนุนสินเชื่อวงเงินรวม 20,000 ล้านบาท วงเงินต่อรายไม่เกิน 50,000 บาท คิดอัตราดอกเบี้ยคงที่ไม่เกิน 0.35% ต่อเดือน ระยะเวลากู้ไม่เกิน 3 ปี รับคำขอสินเชื่อถึงวันที่ 30 ธ.ค.63

4. โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับสำนักงานธรรมาภิบาลเพื่อช่วยเหลือประชาชน ฐานราก ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 เพื่อช่วยเหลือประชาชนฐานรากที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยธนาคารออมสิน สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำวงเงินรวม 2,000 ล้านบาท ให้แก่กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ในนามของสำนักงานธรรมาภิบาล (สธค.) โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 0.10 ต่อปี และ สธค.คิดดอกเบี้ยจากประชาชนในอัตราไม่เกินร้อยละ 0.125 ต่อเดือน ระยะเวลา 2 ปี

5. มาตรการเสริมความรู้ พิจารณาดำเนินการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ เสริมอาชีพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 หรือผู้ที่สนใจ พร้อมทั้งจัดทำกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR)

6. มาตรการเลื่อนเวลาการชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยเลื่อนเวลาการชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จากเดิมสิ้นสุดวันที่ 30 มิถุนายน 2563 เป็นสิ้นสุดวันที่ 31 สิงหาคม 2563 เพื่อบรรเทาภาระให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่มีสภาพคล่องเพิ่มขึ้น

7. มาตรการเพิ่มวงเงินหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันสุขภาพ โดยเพิ่มวงเงินหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันสุขภาพจากเดิมตามจ่ายจริงไม่เกิน 15,000 บาท เป็นไม่เกิน 25,000 บาท และเมื่อรวมกับการหักลดหย่อนค่าเบี้ยประกันชีวิตและเงินฝากประเภทสбереกัชีวิตแล้วต้องไม่เกิน 100,000 บาท ทั้งนี้ ตั้งแต่ปีภาษี 2563 เป็นต้นไป เพื่อให้ประชาชนมีหลักประกันสุขภาพเพิ่มขึ้นและมีภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพพลดลง และรัฐสามารถนำรายจ่ายด้านสาธารณสุขที่ลดลงจากการทำประกันสุขภาพของประชาชนไปช่วยเหลือประชาชนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยทั้งในด้านสาธารณสุขและด้านอื่น ๆ ได้มากขึ้น

8. มาตรการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับค่าตอบแทนในการเสี่ยงภัยของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับ (1) ค่าตอบแทนเสี่ยงภัยในการเฝ้าระวัง สอบสวน ป้องกัน ควบคุม และรักษาผู้ป่วยจากไวรัสโควิด-19 (2) ค่าตอบแทนบุคคลที่มีใช้ข้าราชการหรือข้าราชการที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นเงินได้พึงประเมินที่ได้รับในปีภาษี 2563 เพื่อสนับสนุนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ไม่มีภาระภาษีสำหรับค่าตอบแทนพิเศษจากการปฏิบัติงานดังกล่าวและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

การระบาดระลอกสอง เกิดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2563 มีการแพร่ระบาดที่ตลาดกลางกุ้ง ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ผู้ติดเชื้อจำนวนมากเป็นแรงงานชาวเมียนมา และการระบาดระลอกที่ 2 นี้ใช้เวลาต่อเนื่องจนถึงสิ้นเดือนมีนาคม 2564 และพบว่าส่วนใหญ่เป็นแรงงานข้ามชาติซึ่งมีที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวอยู่แล้ว มาตรการของรัฐบาลคือ ปิดพื้นที่ และระดมกำลังเจ้าหน้าที่ค้นหาเชิงรุกภายใน และจัดตั้งโรงพยาบาลสนาม ทำให้การควบคุมสถานการณ์ในจังหวัดสมุทรสาครเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจนสามารถกลับสู่สภาวะปกติได้ สำหรับมาตรการช่วยเหลือของรัฐในระลอกนี้ คือ การเปิดลงทะเบียนโครงการ ‘คนละครึ่ง’ เฟส 2 และเฟส 2 เพิ่มเติม เปิดลงทะเบียนโครงการ “เราชนะ” สำหรับกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ เปิดลงทะเบียนโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการลดค่าครองชีพ 2 เดือน (ค่าน้ำประปา ไฟฟ้า) เพิ่มความเร็วอินเทอร์เน็ต (Internet) 3 เดือน สนับสนุนให้สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และฉีดวัคซีนล็อตแรกให้กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เสี่ยงสูงและพื้นที่เศรษฐกิจ

ต่อมาภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด - 19 ที่รุนแรงขึ้นในระลอกที่ 3 เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2564 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติมาตรการเยียวยาโควิดระลอก 3 ซึ่งมาตรการต่างๆ ที่ออกมา มีทั้งมาตรการเดิม อาทิ เราชนะ , มาตรการ 33 เรารักกัน , คนละครึ่งเฟส 3, เพิ่มกำลังซื้อให้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ, เพิ่มกำลังซื้อให้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษและมีอีกหนึ่งโครงการใหม่ "ยิ่งใช้ยิ่งได้" โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. โครงการ “เราชนะ” เพิ่มวงเงินใช้จ่ายอีกสัปดาห์ละ 1,000 บาท เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ครอบคลุมผู้มีสิทธิ 32,900,000 คน ใช้จ่ายได้ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2564
2. โครงการ “มาตรการ 33 เรารักกัน” เพิ่มวงเงินช่วยเหลือผู้ประกันตนมาตรา 33 อีกสัปดาห์ละ 1,000 บาท เป็นเวลา 2 สัปดาห์ จำนวน 9,270,000 คน ใช้จ่ายได้ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2564

3. โครงการ “คนละครึ่งเฟส 3” ใช้หลักเกณฑ์เดิมเป็นการ “ร่วมจ่าย” (Co-Pay) ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน โดยรัฐบาลสนับสนุนวงเงินใช้จ่าย สูงสุด 150 บาท/คน/วัน สูงสุด 3,000 บาท ครอบคลุมผู้ใช้สิทธิ 31,000,000 คน เป็นเวลา 6 เดือน (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

4. โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้กับผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ระยะที่ 3 ขยายวงเงินช่วยเหลือค่าครองชีพให้แก่ผู้ถือบัตรสวัสดิการฯ กว่า 13,650,000 คน ได้รับวงเงินเพิ่มเติมเดือนละ 200 บาท เป็นเวลา 6 เดือน (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

5. โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้กับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ขยายวงเงินช่วยเหลือค่าครองชีพสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ครอบคลุมผู้ได้รับสิทธิ 2,500,000 คน ได้รับวงเงินเพิ่มเติมเดือนละ 200 บาท เป็นเวลา 6 เดือน (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

6. โครงการ ‘ยิ่งใช้ยิ่งดี’ เป็นโครงการใหม่ล่าสุด ที่กระตุ้นการบริโภคในประเทศ ของประชาชนในกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางและรายได้สูง โดยรัฐสนับสนุนบัตรกำนัลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Voucher) ให้กับประชาชนเมื่อใช้จ่ายซื้อสินค้า อาหาร และเครื่องดื่ม ค่าบริการ ผ่านแอปพลิเคชัน เป้าตั้ง กับผู้ประกอบการร้านค้าหรือบริการที่จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งติดตั้งแอปพลิเคชันฉุกเฉิน ที่เข้าร่วมโครงการ “ยิ่งใช้ยิ่งดี” โดยกำหนดวงเงินใช้จ่ายไม่เกิน 5,000 บาทต่อคนต่อวัน สูงสุดไม่เกิน 7,000 บาทต่อคน เมื่อประชาชนใช้จ่ายดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุน e-Voucher จากภาครัฐในช่วง เดือน (กรกฎาคม – สิงหาคม 2564) และสามารถนำ E-Voucher ไปใช้จ่ายได้ในเดือน (สิงหาคม – ธันวาคม 2564)

โดยสามารถสรุปมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาจากรัฐบาลได้ออกเป็น 3 ระลอก ตามการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ดังตารางที่ 1

การระบาดระลอกแรก (ม.ค. - พ.ย. 2563)		การระบาดระลอกสอง (ธ.ค. 2563 - ม.ค. 2564)	การระบาดระลอกสาม (พ.ค. 2564)
มาตรการช่วยเหลือ ผู้ประกอบการ	มาตรการช่วยเหลือแรงงาน ลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว และอาชีพอิสระ		
- สินเชื่อรายย่อยไม่เกิน 3 ล้านบาทต่อราย ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ใน 2 ปีแรก - ขยายระยะเวลา ในการเสียภาษีเงินได้นิติ บุคคลออกไปภายใน 30 ก.ย. 2563	- สนับสนุนเงินคนละ 5,000 บาทต่อเดือน (6 เดือน) - กรณีว่างงาน กลุ่มที่อยู่ในระบบ ประกันสังคม จะได้รับสิทธิเพิ่ม ร้อยละ 50 ของค่าจ้าง	- เปิดลงทะเบียนโครงการ ‘คนละครึ่ง’ เฟส 2 และเฟส 2 เพิ่มเติม - เปิดลงทะเบียนโครงการ “เราชนะ” สำหรับ กลุ่มที่ต้องการ ความช่วยเหลือพิเศษ	- โครงการ “เราชนะ” เพิ่มวงเงินใช้จ่ายอีกสัปดาห์ ละ 1,000 บาท เป็นเวลา 2 สัปดาห์ - โครงการ “มาตรา 33 เรารักกัน” เพิ่มวงเงิน ช่วยเหลือผู้ประกอบการ มาตรา 33

การระบาตรระลอกแรก (ม.ค. - พ.ย. 2563)		การระบาตรระลอกสอง (ธ.ค. 2563 - ม.ค. 2564)	การระบาตรระลอกสาม (พ.ค. 2564)
มาตรการช่วยเหลือ ผู้ประกอบการ	มาตรการช่วยเหลือแรงงาน ลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว และอาชีพอิสระ		
<p>- ยืดการเสียภาษี สรรพสามิต ให้ผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมน้ำมัน และผลิตภัณฑ์น้ำมัน เป็นระยะเวลา 3 เดือน</p> <p>- เลื่อนกำหนดเวลา ยื่นแบบและชำระภาษี ทุกประเภท เป็นระยะเวลา 1 เดือน</p> <p>- ยกเว้นอากรขาเข้า สินค้าที่ใช้รักษาโรค และป้องกันโรคโควิด-19 เป็นระยะเวลา 6 เดือน</p> <p>- เลื่อนการยื่นแบบภาษี และชำระภาษีสถาน บริการออกไปอีก 3 เดือน</p> <p>- ยกเว้นภาษี และลดค่าธรรมเนียม การปรับปรุง โครงสร้างหนี้</p>	<p>- สินเชื่อพิเศษรายละ 50,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 0.35% ต่อเดือน</p> <p>- สินเชื่อฉุกเฉิน 10,000 บาท ต่อราย อัตรา ดอกเบี้ย 0.1% ต่อเดือน</p> <p>- สำนักงานธนาคุณเคราะห์ รับจํานําดอกเบี้ยต่ำ ไม่เกินร้อยละ 0.125 ต่อเดือน</p> <p>- ยืดระยะเวลา การเสียภาษีบุคคล ธรรมดาเป็นเดือน สิงหาคม 2563</p> <p>- ปรับเพิ่มวงเงินลดหย่อน ค่าเบี้ยประกันสุขภาพ เป็น 25,000 บาท</p> <p>- ยกเว้นเงินได้สำหรับ ค่าเสี่ยงภัยให้บุคลากร ทางการแพทย์</p> <p>- ฝึกอบรม เพิ่มทักษะ อาชีพ หรือจัดกิจกรรม เพื่อสังคม</p> <p>- โครงการ “คนละครึ่ง” เฟส 1 เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ</p>	<p>- เปิดลงทะเบียนโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการ ลดค่าครองชีพ 2 เดือน (ค่าน้ำประปา ไฟฟ้า) และเพิ่มความเร็ว อินเทอร์เน็ต (Internet) 3 เดือน</p> <p>- สนับสนุนให้สถาบัน การเงินปล่อยสินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำ</p> <p>- ฉีดวัคซีนล็อตแรก ให้กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เสี่ยงสูงและพื้นที่เศรษฐกิจ</p>	<p>- โครงการ “คนละครึ่ง” เฟส 3</p> <p>- โครงการเพิ่มกำลังซื้อ ให้กับผู้มีบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ วงเงินเพิ่มเติม เดือนละ 200 บาท เป็น เวลา 6 เดือน</p> <p>- โครงการเพิ่มกำลังซื้อ ให้กับผู้ที่ต้องการความ ช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ขยายวงเงินช่วยเหลือค่า ครองชีพเพิ่มเติมเดือนละ 200 บาท เป็นเวลา 6 เดือน</p> <p>- โครงการ ‘ยิ่งใช้ยิ่งได้’ เป็นโครงการกระตุ้น การบริโภคในประเทศ ของประชาชนในกลุ่ม ที่มีรายได้ปานกลาง และรายได้สูง</p>

มาตรการเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อแรงงานนอกระบบซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า จำนวนแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนถึง 55% ของแรงงานทั้งหมดในประเทศ โดยสัดส่วนนี้ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนักจากผลการสำรวจในปี 2560 จึงเป็นที่น่าสนใจว่า แม้ภาครัฐจะมีแนวนโยบายต่างๆ ออกมา เช่น การกำหนดให้หน่วยธุรกิจที่มีจำนวนลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปต้องมีการขึ้นทะเบียนนายจ้างพร้อมกับขึ้นทะเบียนลูกจ้างให้เป็นผู้ประกันตนภายใต้ระบบประกันสังคม แต่ก็ยังพบว่า จำนวนแรงงานนอกระบบยังคงอยู่ในระดับสูง ซึ่งยังคงเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

จะเห็นได้ว่ามาตรการของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อเยียวยาแรงงานนอกระบบมีมาตรการข้อที่ 1 - ข้อที่ 5 เท่านั้น และยังคงเป็นมาตรการระยะสั้นซึ่งอาจจะช่วยชดเชยรายได้ต่อเดือนไม่ถึงครึ่งของรายได้ที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบเคยได้รับ จึงมีคำถามว่า ผู้เข้าไปลงทะเบียนขอรับเงินช่วยเหลือแล้วกว่า 22 ล้านคนซึ่งก็ใกล้เคียงกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่พบว่าในปี 2562 มีแรงงานนอกระบบอยู่ 20.4 ล้านคนนั้น จะได้รับความช่วยเหลือจริงๆ กี่คน และหลังจากได้รับเงินช่วยเหลือครบ 6 เดือนแล้ว ถ้ายังคงมีการระบาดของไวรัสโควิด-19 และแรงงานนอกระบบยังคงตกงานอยู่ รัฐบาลจะมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือแรงงานนอกระบบอย่างไร และในระยะยาวประเทศไทยควรมีการคุ้มครองทางสังคมที่ยั่งยืนสำหรับแรงงานนอกระบบอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต่อแรงงานนอกระบบ
- 2) เพื่อศึกษาระบบสวัสดิการสังคม และการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน
- 3) เพื่อประเมินมาตรการให้ความช่วยเหลือเฉพาะหน้าของรัฐบาลต่อแรงงานนอกระบบและปัญหา อุปสรรคในการเข้าถึง
- 4) เพื่อเสนอแนะนโยบายและมาตรการในการขยายการคุ้มครองทางสังคมอย่างยั่งยืนสำหรับแรงงานนอกระบบ

1.3 คำถามการวิจัย

- 1) การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อแรงงานนอกระบบทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ รายได้ การดำรงชีวิต ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความมั่นคงทางสังคม และคุณภาพชีวิตอย่างไร
- 2) ระบบสวัสดิการสังคมของรัฐที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้แก่การเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่การประกันสังคมตามมาตรา 40 ของ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 สามารถช่วยให้แรงงานนอกระบบมีหลักประกันหรือมีความมั่นคงได้จริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3) มาตรการของรัฐบาลระยะสั้นที่ออกมาเพื่อเยียวยาแรงงานนอกระบบด้วยการจ่ายเงินให้เดือนละ 5,000 บาทเป็นเวลา 3 เดือน ช่วยแก้ปัญหาของแรงงานนอกระบบได้หรือไม่ เพียงใด และรัฐบาลมีมาตรการระยะยาวในการช่วยเหลือแรงงานนอกระบบหรือไม่ อย่างไร
- 4) รัฐบาลต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประกันสังคมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน พ.ศ. 2553 และ 2561 และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2562 หรือกฎหมายฉบับอื่นๆ อย่างไร จึงจะทำให้เกิดผลต่อการคุ้มครองทางสังคมของแรงงานนอกระบบที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง
- 5) ทำอย่างไรจึงจะทำให้แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบของกรมคุ้มครองแรงงานนอกระบบ บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ทำแรงงานนอกระบบได้รับการคุ้มครองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน
- 6) การสร้างหลักประกันทางสุขภาพ และระบบบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมสำหรับแรงงานนอกระบบควรเป็นอย่างไร
- 7) รัฐบาลควรจัดทำนโยบายแผนงานและงบประมาณ เพื่อการส่งเสริม พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้กับแรงงานนอกระบบในแต่ละกลุ่มอาชีพอย่างไร
- 8) สินเชื่อ เงินกู้ยืมที่เหมาะสมสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการลงทุน ควรมีหลักการและรูปแบบอย่างไร กองทุนผู้รับงานทำที่บ้าน ที่ปัจจุบันบริหารจัดการโดยกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงอย่างไร
- 9) ทำอย่างไรจึงจะทำให้การรวมตัวกันของแรงงานนอกระบบมีความเข้มแข็ง เพื่อให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมสร้างการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบที่ยั่งยืน
- 10) แรงงานนอกระบบข้ามชาติที่อยู่ในประเทศไทยได้รับค่าแรงที่เหมาะสมได้รับสวัสดิการ และการคุ้มครองทางสังคมจากรัฐบาลหรือไม่ อย่างไร

- 11) แรงงานนอกระบบข้ามชาติในประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 อย่างไร
- 12) แรงงานนอกระบบข้ามชาติในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองตามหลักการของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งของการคุ้มครองทางสังคมหรือไม่ อย่างไร
- 13) ระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบข้ามชาติควรเป็นอย่างไร
- 14) รัฐบาลต้องดำเนินการอย่างไรจึงจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งมาตรการคุ้มครองทางสังคม (ASEAN Declaration on Strengthening Social Protection) ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัตยาบรรณตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2556

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1.4.1.1 สถานการณ์ปัญหาของแรงงานนอกระบบทั้งที่เป็นคนไทย และแรงงานข้ามชาติหลังจากแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19
- 1.4.1.2 ระบบสวัสดิการสังคม และการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบสำหรับคนไทยและแรงงานข้ามชาติที่มีอยู่ในปัจจุบัน
- 1.4.1.3 มาตรการของรัฐในการเยียวยา การให้ความช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ
- 1.4.1.4 นโยบายและมาตรการในการคุ้มครองทางสังคมอย่างยั่งยืนสำหรับแรงงานนอกระบบทั้งที่เป็นคนไทยและแรงงานนอกระบบข้ามชาติ

1.4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นแรงงานนอกระบบในกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 รวมทั้งสิ้น 3 ประเภท คือ

- 1.4.2.1 แรงงานนอกระบบภาคการผลิต ได้แก่กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้าน (HomeWorkers) และกลุ่มผู้ผลิตเพื่อขาย (Self Employed)
- 1.4.2.2 แรงงานนอกระบบภาคการบริการ ได้แก่ คนขับรถแท็กซี่ที่ต้องเช่ารถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง หาบเร่แผงลอย
- 1.4.2.3 แรงงานนอกระบบข้ามชาติในภาคบริการ ได้แก่ ลูกจ้างทำงานบ้าน

1.5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ไม่ได้รับการคุ้มครอง ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และ พ.ร.บ. ประกันสังคม พ.ศ. 2533 และไม่มีหลักประกันทางสังคม

แรงงานนอกระบบข้ามชาติ หมายถึง แรงงานที่อพยพมาจากประเทศเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชาที่ทำงานในภาคการบริการ ได้แก่ กลุ่มรับจ้างทำงานบ้าน

สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐานโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) สวัสดิการด้านการศึกษา (2) สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย (3) สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย (4) สวัสดิการด้านมีรายได้และการมีงานทำ (5) สวัสดิการด้านนันทนาการ (6) สวัสดิการด้านกระบวนการยุติธรรมและ (7) สวัสดิการด้านการบริการสังคมทั่วไป

การคุ้มครองทางสังคม หมายถึง การดำเนินงานของภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจ และสังคม ความอ่อนแอ การจัดความยากจน และการถูกทอดทิ้ง ซึ่งประกอบด้วย การช่วยเหลือทางสังคม (social assistance) การประกันสังคม (social insurance) การคุ้มครองตลาดแรงงาน (labour market protection) การให้ผลประโยชน์เมื่อตกงาน การสร้างทักษะ และการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานที่มีประสิทธิภาพ

ความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตของแรงงานนอกระบบภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดตามการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยมีองค์ประกอบเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็น คือ ความคงอยู่ของระบบที่ได้รับการยอมรับของสังคม การมีระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี และการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างเสริมแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้นในการวิจัยนี้หมายถึงการทำให้แรงงานนอกระบบเข้าถึงระบบการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย การช่วยเหลือทางสังคม การประกันสังคม การคุ้มครองตลาดแรงงาน การสร้างทักษะ และการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

มาตรการของรัฐต่อแรงงานนอกระบบ หมายถึง มาตรการที่รัฐบาลจัดให้มีขึ้นเพื่อเยียวยาแรงงานนอกระบบที่ได้รับผลกระทบของไวรัสโควิด-19 ประกอบด้วยมาตรการชดเชยรายได้แก่แรงงานลูกจ้าง ลูกจ้างชั่วคราว อาชีพอิสระที่ไม่อยู่ในระบบประกันสังคมโครงการสินเชื่อฉุกเฉิน เพื่อเพิ่มสภาพคล่องชั่วคราวในการดำรงชีวิตแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 โครงการสินเชื่อพิเศษเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มสภาพคล่องชั่วคราวในการดำรงชีวิตแก่ประชาชนที่มีรายได้

ประจำ โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับสำนักงานธนานุเคราะห์เพื่อช่วยเหลือประชาชนฐานรากที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการระบาดของไวรัสโควิด-19 และมาตรการเสริมความรู้โดยการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะ เสริมอาชีพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การนำเสนอผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงนโยบาย และมาตรการในการคุ้มครองแรงงานนอกระบบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนานโยบายการคุ้มครองแรงงานนอกระบบให้เกิดความยั่งยืน